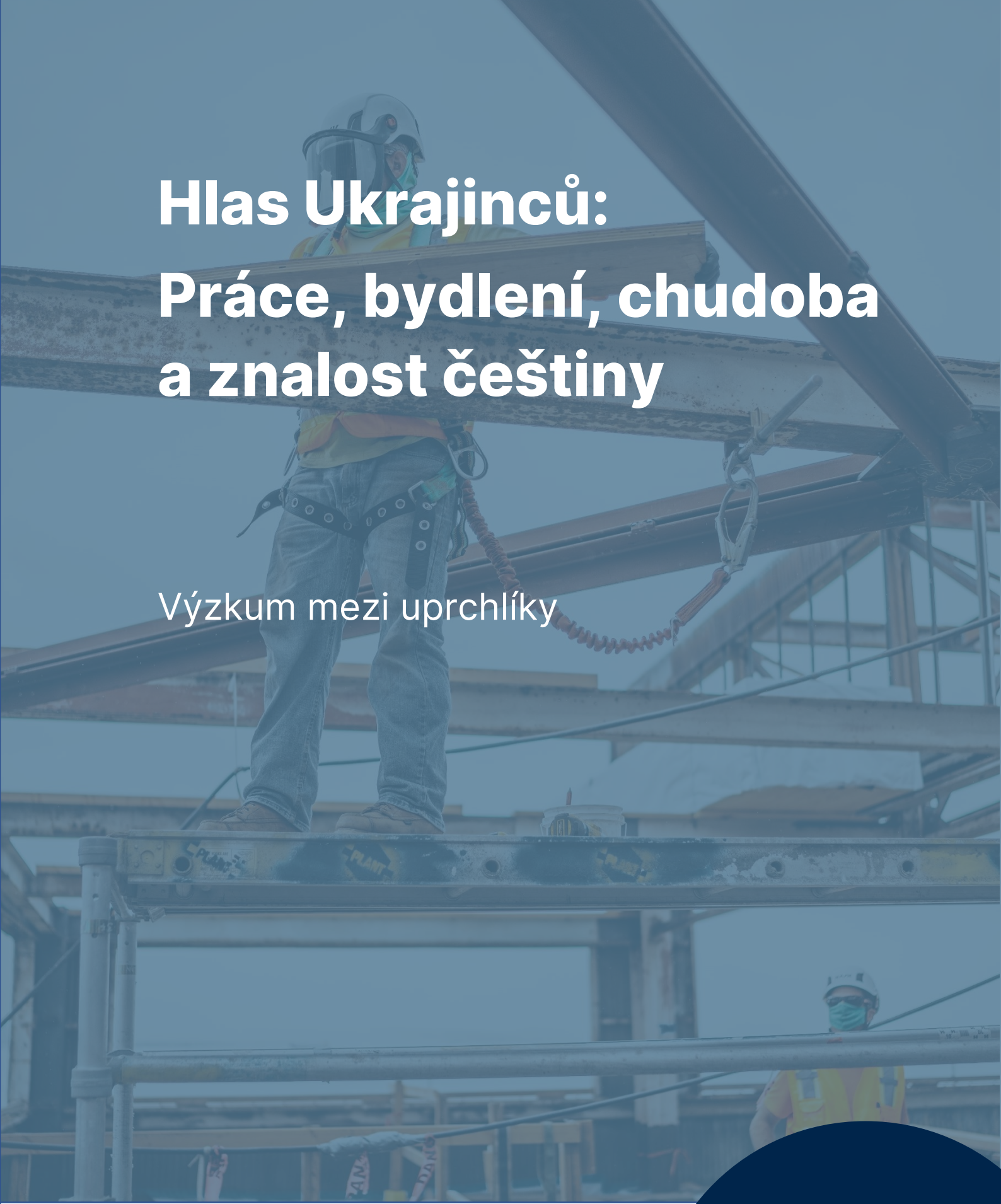

Hlas Ukrajinců: Práce, bydlení, chudoba a znalost češtiny

Výzkum mezi uprchlíky

/ Autoři

Daniel Prokop, Martina Kavanová, Michael Škvrňák, Michal Kunc, Matyáš Levinský, Adam Kořínek
(PAQ Research)

/ Sběr a zpracování dat

Paulína Tabery, Yana Leontiyeva, Jana Vitíková, Martin Spurný, Matouš Pilnáček, Monika Kyselá,
Olga Zhmurko (Sociologický ústav AV ČR)

Upozornění:

Toto je pracovní dokument představující výstupy z probíhajícího výzkumu. Zpráva popisuje poznatky z výzkumu a názory autorů ze společnosti PAQ Research. Nepředstavuje postoje a názory Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a organizace UNICEF.

/ Kontakty pro média

Martina Kavanová

PAQ Research

kavanova@paqresearch.cz

+420 608 353 597

Daniel Prokop

PAQ Research

prokop@paqresearch.cz

+420 608 333 902

/ Další informace

Tento dokument obsahuje výsledky průběžného výzkumu. Interpretace dat a návazná doporučení řešení problémů představují názory autorů ze společnosti PAQ Research. Zpráva nemá vyjadřovat stanoviska a názory Ministerstva práce a sociálních věcí ani UNICEF.

/ Datum publikace

2. únor 2023

Obsah

/ Shrnutí výsledků	1
/ Doporučení PAQ Research	3
/ O výzkumu	4
/ / 1 / Práce	5
/ / 2 / Bydlení	13
/ / 3 / Chudoba	20
/ / 4 / Znalost češtiny	29
/ Appendix	33

Shrnutí výsledků

Pracovní aktivita

- / 1 / **Polovina (51 %) uprchlíků, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivních, měla na konci roku 2022 v Česku práci, z toho čtvrtina pracuje na částečný úvazek. Mezi uprchlíky, kteří zde pobývají už od jara, vzrostla od léta pracovní aktivita ze 45 % na 59 %. Na dálku na Ukrajině pracuje 15 % z ekonomicky aktivních uprchlíků.**
- / 2 / **Stejně jako v létě 2022 stále platí, že přestože většina příchozích Ukrajinců vykonávala před válkou kvalifikované práce (vedoucí pracovníci, specialisté), v Česku se propadávají do nejméně kvalifikovaných a nejhůře placených profesí.** Většina uprchlíků pracuje v manuálních a pomocných profesích, což platí i pro nejkvalifikovanější skupiny uprchlíků. **23 % z pracujících uprchlíků pracuje v mírně nižší kvalifikaci a 41 % ve výrazně nižší kvalifikaci, než mají.**
- / 3 / **Uprchlíkům mimo Prahu se častěji daří nalézat práci než pražským.** Přestože v Praze častěji pracují na dálku na Ukrajině, celková míra zaměstnanosti je zde nižší. Jde zejména o rozdíl mezi lidmi, kteří jsou v ČR dlouho (60 % v Praze a 71 % mimo Prahu). Nově příchozí uprchlíci s nižší pracovní aktivitou se mnohem častěji usazují v regionech mimo Prahu a rozdíl srovnávají.
- / 4 / **Pozorujeme velké rozdíly v pracovní aktivitě v Česku podle toho, zda se uprchlíci dokáží domluvit česky (70 % z nich pracuje), znají alespoň něco málo (51 % pracuje) nebo neznají nic (38 % pracuje). Uprchlíci se znalostí češtiny tedy pracují takřka 2x častěji a zároveň lépe uplatňují svoje kvalifikace.**

Bydlení

- / 1 / **Více než třetina uprchlíků byla na konci roku v nájemní bydlení. Čtvrtina přebývá v hotelech a ubytovnách** a další čtvrtina má samostatné bydlení poskytnuté místními (tzv. solidárními domácnostmi). Kolem 10 % uprchlíků je ubytovaných přímo v bytě/domě u místních.
- / 2 / **Ukrajinci, kteří do Česka přicestovali v první polovině roku 2022, nyní bydlí ve 40 % případů v nájemním či obecním bydlení.** To je posun z 23 % od června mezi stejnými respondenty. Přesouvali se jak z ubytovacích zařízení, tak z bytů poskytnutých Čechy. Nově příchozí uprchlíci ale končí mnohem častěji než na jaře v ubytovnách a v hotelích (ve 42 %).
- / 3 / **Téměř polovina uprchlíků má bydlení poskytnuté zdarma,** což je o 16 procentních bodů méně než v červnu.
- / 4 / **29 % uprchlíků má k dispozici jen pokoj v domě či bytě.** To se týká z velké části i rodin s dětmi a dva a více dospělými.
- / 5 / **Celkově má nyní třetina uprchlíků standardní bytové** bydlení (min 6 m² bytové plochy na osobu, vlastní hygienické zařízení), což je o 10 % více než v červnu. Zbytek žije v bytovém bydlení s nedostatečnou obytnou plochou a vybavením (39 %) nebo v nebytovém bydlení (29 %).

Příjmy a chudoba

- / 1 / Uprchlíci mají v Česku stále velmi nízké příjmy. Když k samotným příjmům připočteme hodnotu bydlení zdarma, které má zatím poskytnuté velká část uprchlíků, **58 % se nachází pod hranicí příjmové chudoby¹ (mezi Čechy je to okolo 10 %)**. V případě, že by uprchlíci neměli ani bezplatné bydlení, ani humanitární dávku, bylo by v příjmové chudobě 80 % z nich. V reálu by měly být tyto formy podpory postupně nahrazovány dalšími příjmy, ale výpočet poukazuje na nutnost vyhnout se skokovým změnám v podpoře.
- / 2 / **Poměr uprchlíků v příjmové chudobě od léta vzrostl**, a to i nejen kvůli Ukrajincům přichozím v posledních měsících, ale i ve skupině uprchlíků z jara (ze 49 % na 57 %). Důvodem je především stěhování z ubytoven zdarma do komerčních nájmu. Tím ztratili podporu v bydlení, kterou počítáme do příjmů, reálné příjmy jim proto klesly.
- / 3 / Humanitární dávka tvoří menší část příjmů uprchlíků než v létě. Pobírá ji méně uprchlíků (68 % oproti 84 %) a v nižších částkách (nejvyšší částky mají početné rodiny s dětmi). Nejvíce jsou na humanitárních dávkách závislé právě rodiny s dětmi a nově přichozí uprchlíci.
- / 4 / **Na konci roku trpělo 61 % uprchlíků těžkou materiální deprivací**, kdy si nemohou dovolit hradit většinu běžných potřeb (v české populaci je to pod 2 %). Poměr těžce materiálně deprivovaných uprchlíků je stejný jako v létě.

Znalost češtiny

- / 1 / **Jen čtvrtina dospělých uprchlíků se domluví česky v běžných situacích**, více než třetina dá dohromady pár vět, zbytek (38 %) neumí téměř nic. **Mezi uprchlíky, kteří přijeli do Česka už na jaře, se ale počet lidí, kteří se domluví, od léta zdvojnásobil.**
- / 2 / **Na 35 % uprchlíků má nějakou formu kurzů češtiny**, drtivá většina ostatních se podle svých slov učí česky samostatně.
- / 3 / Nejčastější **bariérou** pro ty, kteří kurzy nenavštěvují, jsou **finance a v druhé řadě nedostatek času kvůli práci**. 78 % by na kurzy chodilo, pokud by je jejich zaměstnavatel nabízel zdarma.

¹ Příjem domácnosti pod 60 % mediánu příjmu ekvivalizovaného na velikost domácnosti

Doporučení PAQ Research

Pracovní uplatnění

- / 1 / Posílit **systém asistence na trhu práce i lidem s uplatněním pod svojí kvalifikací** – informovat uprchlíky i zaměstnavatele o možnostech asistence ve zvyšování pracovního uplatnění přes úřad práce.
- / 2 / **Výrazně posílit jazykové vzdělávání dospělých** (buď online či hybridně) a proaktivně informovat uprchlíky o možnostech bezplatné jazykové výuky.
- / 3 / Motivovat zaměstnavatele, aby Ukrajincům umožňovali **se jazykově vzdělávat v pracovní době**, například příspěvkem na mzdu v dané době či uznatelnými daňovými náklady apod.
- / 4 / **Posílit a urychlit možnost uznávání kvalifikací** – revize seznamu regulovaných profesí, rozšíření a reálné využívání zkoušek pro prokázání profese (např. skutečné využití systému Národní soustavy kvalifikací místo jeho formalistního rozvoje).
- / 5 / Výrazně posílit **kapacity dětských skupin a mateřských školek**, a to zejména v přetížených regionech (Praha a okolí, Brno apod.).

Bydlení a podpora

- / 6 / V novele Lex Ukrajina je navrhován systém, kde výše podpory vychází z rozdílu reálných příjmů domácnosti (pracovní, z Ukrajiny apod.), uznatelných nákladů bydlení a nároku na humanitární dávku (HUD). Domácnost, která má reálné příjmy nad úrovní uznatelných nákladů bydlení a součtu čerpatelných HUD pro členy domácnosti, podporu nedostane, ostatní dostanou podporu k vyrovnání tohoto rozdílu. V tomto systému spatřujeme ve světle výzkumných výsledků následující rizika, na které je třeba myslet:
 - a. Motivace k práci načerno – člověk pracující načerno neztrácí nárok na HUD a jeho příjem není započítán do rozhodných příjmů domácnosti. V celém systému tak vznikne vysoká motivace k práci načerno.
 - b. Nejasnost parametrů – není zatím jasné, jak se budou počítat uznatelné náklady na bydlení. To má přitom zcela zásadní dopady na výši podpory, náklady státu a propady různých typů domácností chudoby. Je důležité nastavit uznatelné náklady tak, aby nemotivovaly k přesunům do ubytoven.
 - c. Využívání majetkových testů v přiznávání dávek – to je možné pro dávky v hmotné nouzi, ale pro podporu v bydlení, která je analogií dávek státní sociální podpory, to může vést k omezeným možnostem reálné kontroly (převody peněz mezi ukrajinskými účty) a problémům v posuzování hodnoty majetku na Ukrajině (např. nevyužitelné domy apod.).
- / 7 / Dále navrhujeme poskytovat asistenci především nejchudším a nově přichozím uprchlíkům včetně pomoci v žádostech o humanitární dávku, napojení na potravinové banky apod.
- / 8 / Z dlouhodobého hlediska podporovat nabídku bydlení pro uprchlíky i zranitelnou českou populaci – tedy podpora **rekonstrukce obecního bytového fondu, výstavba dostupného bydlení, robustní systém garantovaného nájemního bydlení** (obec a stát ručí za rizika pronajímateli), případně daňové incentive, například sleva na dani z příjmu z pronájmu při ubytování uprchlíků a sociálně zranitelných.

O výzkumu

Cíle a obsah výzkumu

V dokumentu naleznete zjištění ze čtvrté vlny reprezentativního longitudinálního výzkumu ukrajinských uprchlíků v ČR, která se zabývala otázkami vzdělávání, bydlení, práce, příjmů a znalosti češtiny. Tento report popisuje **zkušenosti uprchlíků s prací a bydlením v Česku, jejich příjmy a znalosti češtiny**.

Realizátoři a partneři

Výzkum realizuje **PAQ Research, z.ú.** (obsah a zpracování výstupů) ve spolupráci se **Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i.** (sběr dat). Výsledky výzkumu publikujeme v rámci série **Hlas Ukrajinců**, podpořené UNICEF ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Metodika

Výzkum vychází z rozhovorů s **N=1634** domácnostmi uprchlíků z Ukrajiny, ve kterých žije celkem **N=4870** uprchlíků. Dotazování probíhalo od 9. 11. do 12. 12. 2022. Analýza pracovní aktivity z konce roku je založená pouze na dospělých, kteří byli před odjezdem na Ukrajině ekonomicky aktivní (N=1246). Nejsou do ní tedy zahrnuti případní mladiství (pod 18), kteří mohou v ČR pracovat.

Výzkum probíhá online dotazováním na panelu uprchlíků z Ukrajiny, který provozuje Sociologický ústav AV ČR. Panel vznikl ve spolupráci SOÚ AV ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které během dvou censů pracovní aktivity žadatelů o Humanitární dávku oslovilo domácnosti uprchlíků s možností participovat ve výzkumech SOÚ AV ČR (první vlna proběhla v červnu, druhá v listopadu). Účast ve výzkumech je anonymní a honorovaná (převod odměn na charitu výběru), identita respondentů je během rekrutace panelu ověřována telefonicky.

Dosud proběhly čtyři vlny výzkumu, a to i) v červnu/červenci (bydlení, čeština), ii) v srpnu (práce, příjmy, čeština), iii) v září (zdraví) a iv) v listopadu/prosinci 2022. V této zprávě srovnáváme výsledky čtvrté vlny z konce roku s výsledky z předešlých vln (především první a druhé), vždy podle tématu.

Výzkum reprezentuje postoje a zkušenosti lidí z Ukrajiny, kteří do Česka přišli od února do listopadu 2022 a stále v Česku zůstávají. Vzorek je **reprezentativní z hlediska kraje bydliště v rámci České republiky, měsíce příjezdu domácnosti do ČR a kombinace věku a pohlaví jednotlivých členů domácnosti v rámci krajů**. Reprezentativita je zajištěna kombinací náhodného stratifikovaného výběru (oslovení náhodně vybraných kontaktů v rámci mikroregionů ČR) a následným vážením dat, aby struktura výběrového souboru odpovídala statistikám z dat Ministerstva vnitra ČR (CIS). I přesto má vzorek limitace, především může nereprezentovat uprchlíky, kteří od příjezdu do ČR nežádali o humanitární dávku nebo kteří neovládají ukrajinštinu na takové úrovni, aby se mohli zúčastnit.

/ 1 / Práce

Kolik uprchlíků pracuje a jak se to vyvíjí?

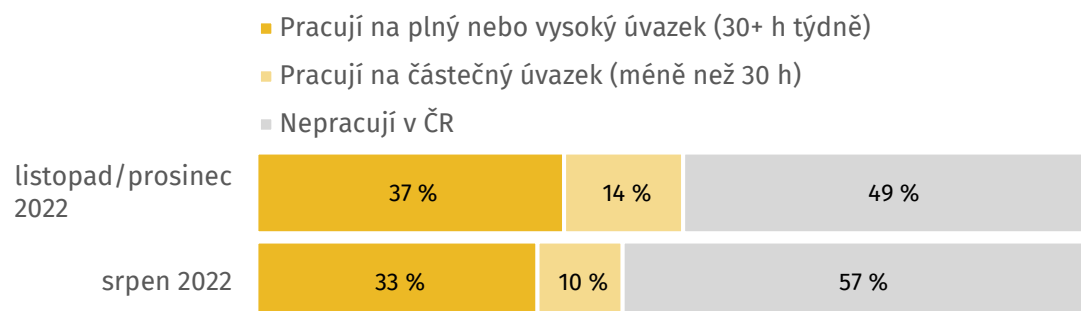
Na konci roku 2022 51 % ekonomicky aktivních uprchlíků uvedlo, že v Česku pracují. Většina, celkem 37 %, má podle své výpovědi práci odpovídající zhruba plnému úvazku (30 hodin týdně a více) a 14 % pracuje na částečný úvazek nebo má nárazové práce (Graf 1.1).

Pracovní aktivitu jsme zkoumali v populaci dospělých (18+) uprchlíků, kteří byli před válkou na Ukrajině ekonomicky aktivní (tedy ne studenti, lidé na rodičovské a důchodci). Ti tvoří něco přes tři čtvrtiny dospělých uprchlíků v ČR.

Oproti srpnu 2022 tedy sledujeme nárůst pracovní aktivity ze 43 % na 51 %. Tento posun je přitom redukován tím, že ve vzorku jsou i uprchlíci, kteří přijeli později a nezačínají pracovat ihned. Mezi respondenty, kteří jsou v Česku od května a zůstali dodnes, pracovní aktivita vzrostla z 45 % v srpnu na 59 % na konci roku, tedy o 14 procentních bodů (Tabulka 1.1).

Graf 1.1

/ Účast ukrajinských uprchlíků na pracovním trhu

Poznámka: N=1246 (listopad/prosinec), N=1803 (srpen). Znění otázek: „Vykonáváte v současné době placenou práci? / Kolik hodin týdně obvykle trávíte prací v Česku?“

Tabulka 1.1

/ Pracovní aktivita ukrajinských uprchlíků v ČR – podle času příjezdu do ČR

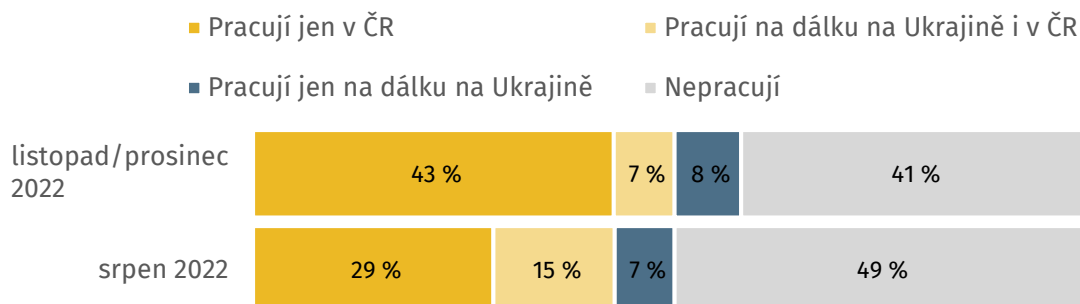
Pracovní aktivita	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Srpen	Listopad / prosinec	Listopad / prosinec
<i>Stav v měsíci:</i>			
Vysoký úvazek (30+ h týdně)	37 %	41 %	29 %
Částečný úvazek	8 %	18 %	7 %
Nepracuje v ČR	55 %	41 %	64 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=1246 (listopad/prosinec), N=807 (srpen). Pouze uprchlíci, kteří v Česku zůstali do konce roku 2022;

Část uprchlíků pracuje také na dálku, jde o celkem 15 % z ekonomicky aktivních uprchlíků. Z nich polovina kombinuje práci na dálku s prací v Česku (Graf 1.2). V srpnu na dálku pracovalo 22 % uprchlíků. Práce na dálku poklesla, což může být dáno odjezdem lidí, kteří na dálku pracovali, ale také tím, že nově přichází do Česka mají častěji nižší vzdělání a méně často jsou z oborů, kde lze pracovat online.

Graf 1.2

/ Kombinace s prací na Ukrajině

Poznámka: N=1246 (listopad/prosinec), N=1803 (srpen). Znění otázek: Vykonáváte v současné době placenou práci? / Kolik hodin týdně obvykle trávíte prací v Česku?

Tabulka 1.2

/ Kombinace s prací na Ukrajině a vývoj podle času příjezdu do ČR

Kombinace s prací na Ukrajině	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Srpen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
Pracují jen v ČR	30 %	49 %	34 %
Pracují na dálku na Ukrajině i v ČR	15 %	10 %	2 %
Pracují jen na dálku na Ukrajině	7 %	9 %	6 %
Nepracují	47 %	33 %	58 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=1246 (listopad/prosinec); N=807 (srpen); Pouze respondenti, kteří se účastnili i listopadové vlny. Znění otázek: „Vykonáváte v současné době placenou práci?“ / „Kolik hodin týdně obvykle trávíte prací v Česku?“; „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

S čím pracovní aktivita souvisí?

Zaměstnanost roste napříč úrovněmi vzdělání (jak u středoškolsky, tak u vysokoškolsky vzdělaných). Celkově byla na konci roku 2022 zaměstnanost o něco vyšší mezi uprchlíky s vysokoškolským vzděláním (51 %) a vyšší odbornou školou (57 %) než se středním a nižším vzděláním (46 %). To je ale dáno spíše tím, že nově přichází uprchlíci z posledních měsíců mají častěji než na jaře nižší vzdělání, a právě kvůli pozdějšímu příchodu pracují méně často. Častěji pracují dálkově na Ukrajině právě vysokoškolsky vzdělaní lidé.

Stejně jako v létě 2022 stále platí, že uprchlíci mimo Prahu mají častěji práci v Česku (53 %) než ti, kteří bydlí v Praze (45 %). Uprchlíci v Praze naopak častěji pracují online na Ukrajině (22 % oproti 13 % mimo Prahu). V metropoli může jejich uplatnění více brzdit jazyková bariéra, protože se v Praze vyskytují kvalifikovanější pozice. Zároveň ale v Praze žije více uprchlíků, kteří přijeli už na jaře, a stále nemají práci (40 %) než mimo Prahu (29 %). Celková míra pracovní aktivity v metropoli je ale nyní podobná jako ve zbytku ČR, protože nově přichází uprchlíci se mnohem častěji usazují mimo Prahu.

Z dat je zřejmé, jak velkou roli hraje v zapojení do pracovního trhu znalost češtiny. Z ekonomicky aktivních uprchlíků, kteří znají jen pár slov česky nebo neumí nic, mělo v Česku na konci roku práci jen 38 %. Mezi uprchlíky, kteří dokáží říct pár vět a jednodušším rozumí, pracovalo 51 % a z těch, kteří se už domluví v běžných situacích, dokonce 70 %. Efekt může být i opačný, kdy se uprchlíci v pracovním prostředí „rozmluví“ nebo jim zaměstnavatel zprostředkovává kurzy češtiny.

Méně často také pracují lidé s dětmi v domácnosti, především v předškolním věku. Uprchlíci s předškolními dětmi, které chodí (všechny) do školky, pracují (ať už v ČR, nebo na Ukrajině) v 51 % případů, uprchlíci s předškolními dětmi bez školky pracují ve 33 % a uprchlíci bez předškolních dětí v domácnosti pracují v 63 %. Do analýzy nejsou zahrnuti rodiče, kteří byli na Ukrajině na rodičovské dovolené.

V jakých profesích uprchlíci pracují a jak využívají své kvalifikace?

Kromě samotné zaměstnanosti je důležité také zmapovat, v jakých profesích lidé z Ukrajiny v Česku pracují a zda jejich pracovní pozice odpovídají zkušenostem a kvalifikacím, které si přivezli z Ukrajiny. Pro toto zmapování jsme využili oficiální klasifikaci zaměstnání [CZ-ISCO](#). Respondenti přesně popsali svoji profesi na Ukrajině a vykonávanou práci v Česku. Tyto profese jsou zakódovány do detailního kódovníku ISCO (obsahuje stovky profesí), kde jsou v první úrovni seskupeny do 9 typů zaměstnání lišících se úrovní kvalifikace a povahou práce.

Protože některé typy jsou v rámci původních či v Česku vykonávaných profesí málo zastoupeny, využíváme v následující analýze kategorizaci ISCO do pěti typů práce (*Tabulka 1.3*):

Tabulka 1.3

/ ISCO klasifikace profesí a sloučení kategorií

ISCO původní kategorie	Sloučené kategorie
1 Zákodníci a řídící pracovníci	Specialisté a řídící pracovníci
2 Specialisté	
3 Techničtí a odborní pracovníci	Techničtí / odborní pracovníci, úředníci
4 Úředníci	
5 Pracovníci ve službách a prodeji	Pracovníci ve službách a prodeji
6 Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	Řemeslníci a kvalifikované manuální práce
7 Řemeslníci a opraváři	
8 Obsluha strojů a zařízení, montéři	Dělníci a nekvalifikovaní / pomocní manuální pracovníci
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	

Poznámka: Kategorie napravo jsou vytvořené pro účely této zprávy, především pro zabránění příliš malé velikosti vzorku v jednotlivých kategoriích.

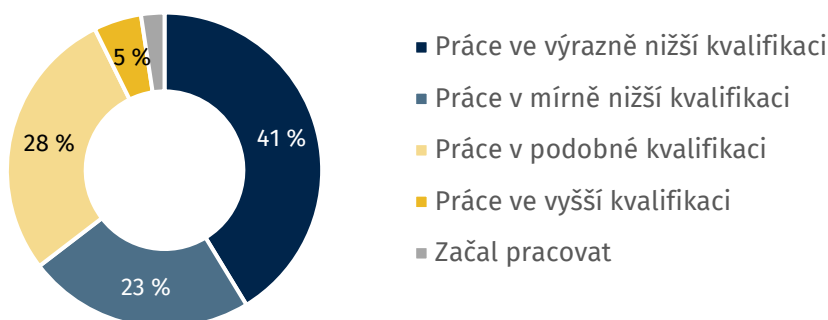
Pro analýzu pracovního uplatnění poklesu kvalifikací jsme detailně porovnali vykonávané profese na Ukrajině a v Česku. Z lidí, kteří si v Česku našli práci, jich na konci roku 23 % pracovalo v o něco méně kvalifikované práci, než jakou měli na Ukrajině (např. bývalá sociální pracovníce kuchařkou) a 41 % ve výrazně méně kvalifikované práci (*Graf 1.3*) (např. místo bývalá manažerka ve firmě servírkou). Pohoršili si zejména lidé s **vysokoškolským vzděláním**, z nichž je 49 % v práci s výrazně nižší kvalifikací, oproti 27 % u méně vzdělaných lidí. Více se také propadly ženy, pouze 29 % z nich se daří využít svou kvalifikaci (v práci v podobné nebo vyšší kvalifikaci), zatímco z mužů je to 47 %.

Znalost češtiny také mírně souvisí s možností využít svou kvalifikaci. Uprchlíci, kteří se česky domluví v běžných situacích, pracují v 36 % v podobné nebo vyšší kvalifikaci než na Ukrajině. Z těch, kteří dají dohromady jen pár vět, pracuje v podobné nebo vyšší kvalifikaci 33 % a u těch, kteří neumí nic, je to 29 %.

Naplňování kvalifikací jsme naposledy zjišťovali v srpnu 2022. Od srpna do konce roku nenastaly významné posuny v uplatnění, téměř všichni uprchlíci ve vzorku pracují stále v podobné kategorii profesí. Také jsme nenašli rozdíly v naplňování kvalifikací (práci v podobné kvalifikaci jako na Ukrajině) mezi uprchlíky, kteří přijeli do Česka už na jaře 2022, a těmi, kteří přijíždějí později.

Graf 1.3

/ Naplnění kvalifikací v ČR – z uprchlíků, kteří v Česku pracují (listopad/prosinec)

Poznámka: N=442; pouze uprchlíci, kteří mají v Česku práci; Znění otázky: Jakou práci jste vykonával(a) naposledy před odchodem z Ukrajiny? (název práce, co bylo náplní práce) & Jakou práci nyní v Česku převážně vykonáváte? (Název práce, Co je náplní práce).

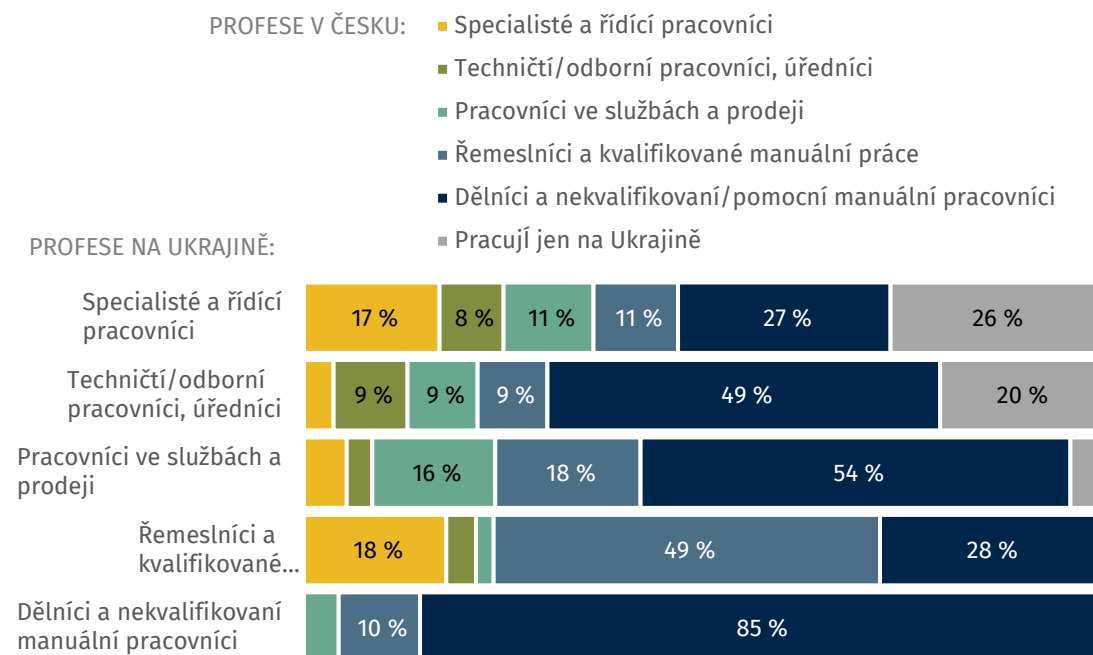
Analýza ukazuje, že pracující uprchlíci v Česku velmi často ztrácí kvalifikace (Grafy 1.4 a 1.5). Do Česka dorazili nejčastěji lidé, kteří na Ukrajině pracovali v nejkvalifikovanějších profesích („Specialisté a řídící pracovníci“). Naopak v Česku pracují uprchlíci nejčastěji na nejméně kvalifikovaných pozicích („Dělníci a nekvalifikovaní a pomocní manuální pracovníci“). Pokud vycházíme jen z lidí, kteří jsou aktuálně pracovně aktivní v Česku, tak:

- V rámci lidí, kteří na Ukrajině pracovali jako „Vedoucí pracovníci a specialisti“, pracuje 17 % v podobných kvalifikacích pro českého zaměstnavatele, 26 % na dálku. Zbýlých 57 % pracuje v méně kvalifikovaných profesích – v rámci toho 27 % jako dělníci, pomocní pracovníci apod.
- „Techničtí/odborní pracovníci a úředníci“ z Ukrajiny pracují pouze v 13 % případů ve srovnatelných či vyšších kvalifikacích, v pětině případů na dálku na Ukrajině. Zbytek pracuje většinou v nižších kvalifikacích, téměř polovina (49 %) jako pomocní pracovníci, dělníci apod.
- Do nejméně kvalifikovaných manuálních pozic se posunulo i zhruba 54 % Ukrajinců, kteří před válkou pracovali v běžných pozicích ve službách a prodeji (kuchaři, prodáváci apod.), a 28 % těch, kteří byli doma řemeslníci.
- Největší stabilita zaměstnání je tak mezi menšinou ukrajinských uprchlíků, kteří již doma pracovali v nekvalifikovaných manuálních profesích.

To, že zhruba polovina ekonomicky aktivních uprchlíků (18 a více let s vyloučením studentů, důchodců, mateřská) aktuálně nepracuje, platí napříč kvalifikacemi. Lidé z expertních pozic ale dle očekávání výrazně častěji pracují na dálku na Ukrajině a méně často našli uplatnění v Česku.

Graf 1.4

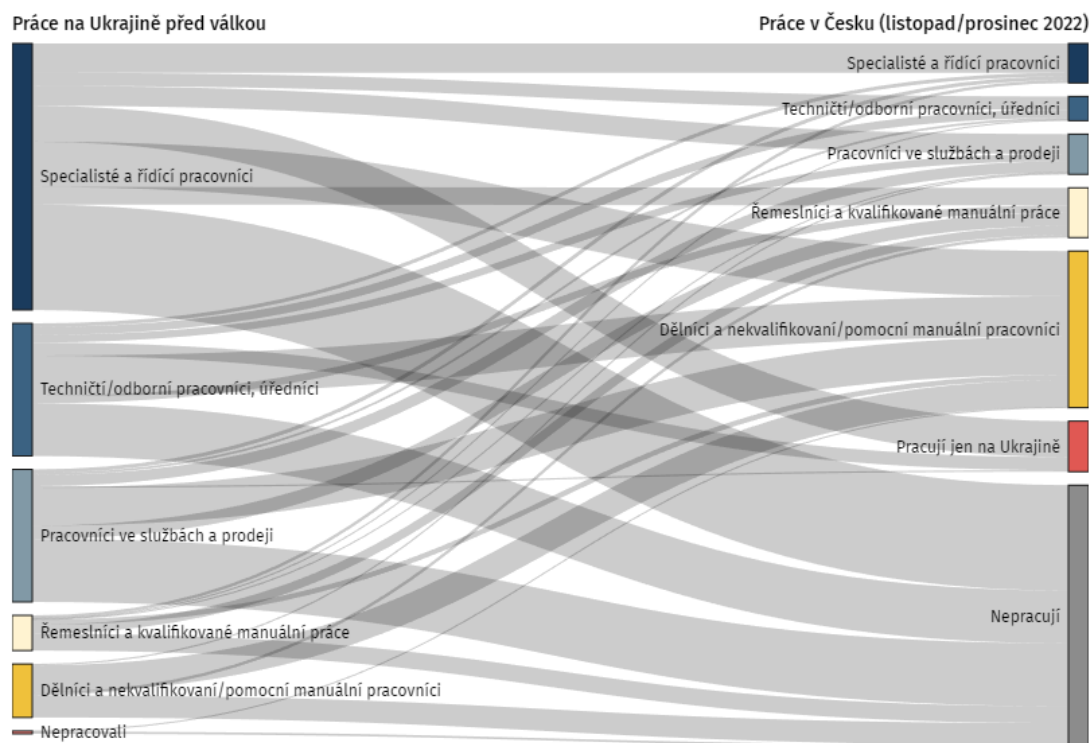
/ Změny v pracovní náplni mezi původní prací na Ukrajině a aktuální v Česku (jen pracující)

Poznámka: N=548; Procenta zobrazují, v jaké profesi podle ISCO pracují nyní uprchlíci, kteří měli na Ukrajině práci v jednotlivých kategoriích profesí popsanych v řádcích. Vyřazeni jsou lidé, kteří aktuálně nepracují, nebyli na Ukrajině ekonomicky aktivní nebo nesdělili svou profesi. Znění otázek: „Jakou práci jste vykonával(a) naposledy před odchodem z Ukrajiny? „(Název práce, Co bylo náplní práce) & Jakou práci nyní v Česku převážně vykonáváte? (Název práce, Co je náplní práce).

Graf 1.5

/ Změny v pracovní náplni mezi původní prací na Ukrajině a aktuální v Česku – interaktivní graf [k nalezení zde](#)

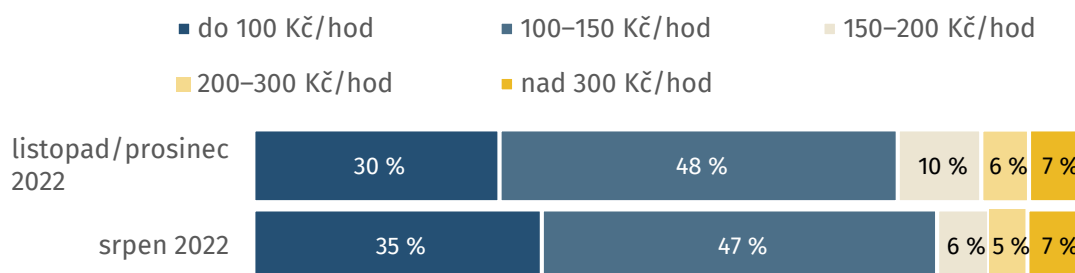
Poznámka: Levá strana: počet uprchlíků ve vzorku, kteří na Ukrajině pracovali v dané kategorii profesí. Pravá strana: Počet uprchlíků ve vzorku, kteří v listopadu–prosinci 2022 pracovali v dané kategorii profesí v Česku. N=1024

Jak jsou uprchlíci odměňováni?

Průměrná čistá hodinová mzda pracujících uprchlíků, kterou jsme vypočítali z měsíční mzdy a pracovních hodin, byla na konci roku 154 Kč, zatímco v létě byla 149 Kč. Mezi uprchlíky, kteří jsou v ČR už déle než od června, stoupla čistá hodinová mzda na 160 Kč. Na 77 % uprchlíků pracuje za méně než 150 Kč na hodinu. Nízké průměrné mzdy jsou dány především tím, že se uprchlíci v Česku uplatňují především v těch nejméně kvalifikovaných profesích.

Graf 1.5

/ Odhad čisté hodinové mzdy u pracujících uprchlíků

Poznámka: N=503 (listopad/prosinec) a N=651 (srpen). Znění otázek: „Kolik hodin obvykle trávíte prací v Česku?“ & „Jaký je váš čistý měsíční příjem z práce v Česku?“

Tabulka 1.4

/ Mzdy – vývoj v čase u uprchlíků aktuálně v ČR, podle měsíce příjezdu do ČR

Mzdy	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Srpen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
Stav v měsíci:			
do 100 Kč/hod	35 %	28 %	33 %
100–150 Kč/hod	45 %	47 %	50 %
150–200 Kč/hod	7 %	11 %	8 %
200–300 Kč/hod	5 %	6 %	4 %
nad 300 Kč/hod	9 %	8 %	5 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=503 (listopad/prosinec) a N=303 (srpen); Jen respondenti, kteří se účastnili výzkumu i v listopadu (kteří zůstávají v ČR)

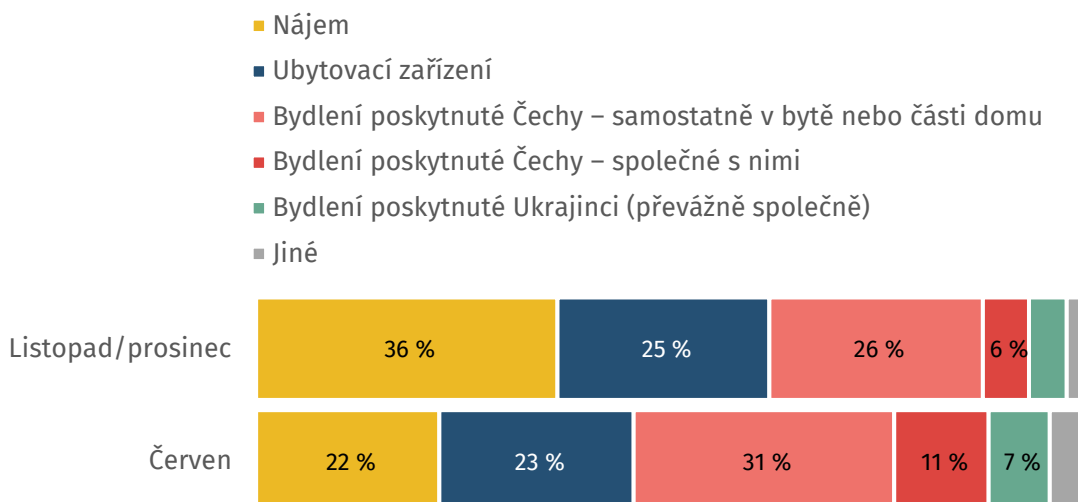
/ 2 / Bydlení

Kde bydlí ukrajinští uprchlíci a na čem to závisí?

Více než třetina uprchlíků přebývajících nyní v Česku bydlí v komerčních nájmech/podnájmech (33 %) nebo v obecních bytech (3 %) (Graf 2.1). Čtvrtina je ubytovaná v hotelech (16 %) a ubytovnách (9 %). Další čtvrtina bydlí v bytech poskytnutých Čechy či Ukrajinci (26 % u Čechů a 1 % u Ukrajinců), ve kterých bydlí jako samostatná domácnost. Malá část bydlí přímo u tzv. „solidárních domácností“ doma (6 % u Čechů a 3 % u Ukrajinců). Od června, kdy jsme bydlení uprchlíků mapovali naposledy, se situace změnila především tak, že o polovinu více uprchlíků nyní bydlí v nájemním bydlení. Méně uprchlíků také žije v ubytování poskytnutém zdarma Čechy.

Graf 2.1

/ Kde bydlí ukrajinští uprchlíci

Poznámka: N=4466 uprchlíků (listopad/prosinec), N=4845 (červen), Znění otázky: „Kde v současné době bydlíte?“

Tabulka 2.1 ukazuje, kde nyní bydlí uprchlíci, kteří v Česku žijí déle než od června 2022, ve srovnání s uprchlíky, kteří přijeli později. Později příchozí mají daleko méně často nájemní bydlení (ve 25 %, tedy podobně, jako vypadal stav v červnu u dříve příchozích). Oproti tomu výrazně větší část z těchto později příchozích přebývá v ubytovacích zařízeních (42 %), pravděpodobně proto, že nemají tak velkou nabídku bydlení od místních, jako tomu bylo na jaře.

Tabulka 2.1

/ Kde bydlí ukrajinští uprchlíci – podle času příchodu do ČR

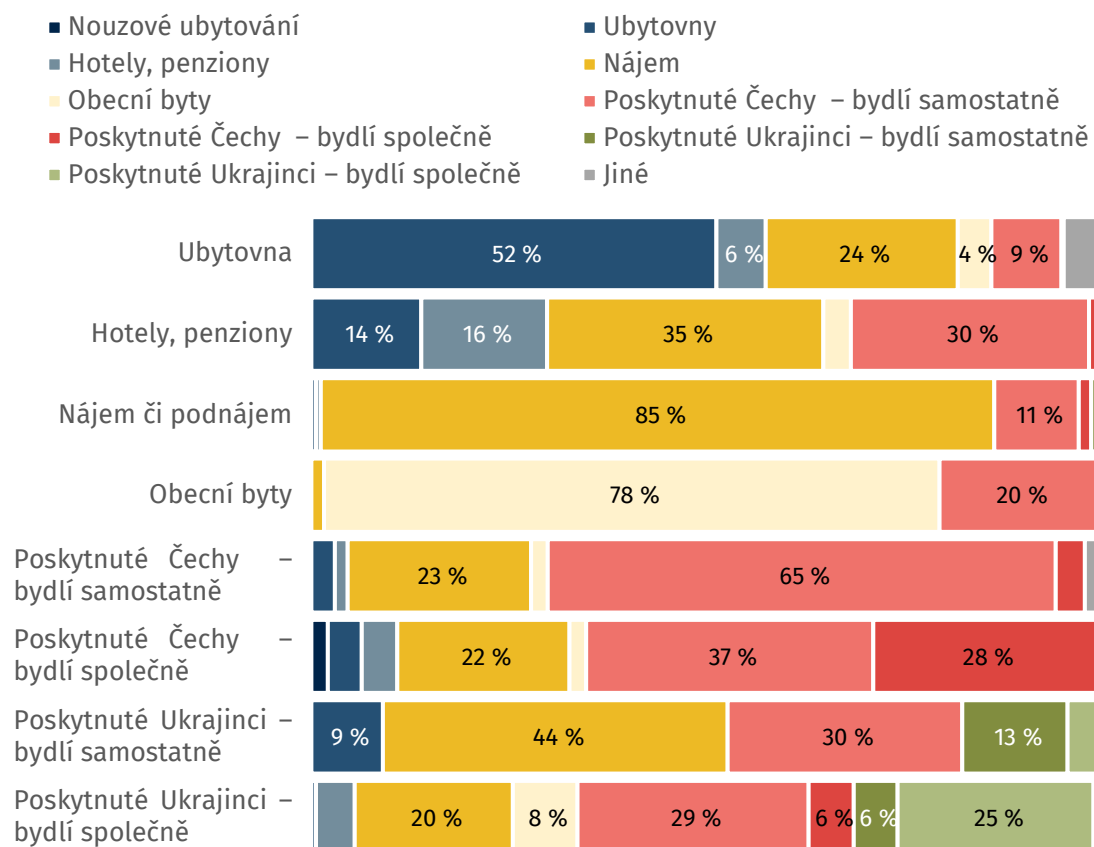
Kde bydlí ukrajinští uprchlíci	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Červen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
<i>Stav v měsíci:</i>			
Nájem / obecní bydlení	23 %	40 %	25 %
Ubytovací zařízení (hotely, ubytovny)	23 %	19 %	42 %
Bydlení poskytnuté Čechy – samostatné v bytě nebo části domu	33 %	28 %	18 %
Bydlení poskytnuté Čechy – společně s nimi	11 %	6 %	3 %
Bydlení poskytnuté Ukrajinci – společně nebo samostatně	6 %	4 %	4 %
Jiné bydlení	4 %	3 %	4 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=4466 uprchlíků (listopad/prosinec), N=1753 (červen), Pouze uprchlíci, kteří stále zůstávají v Česku; „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

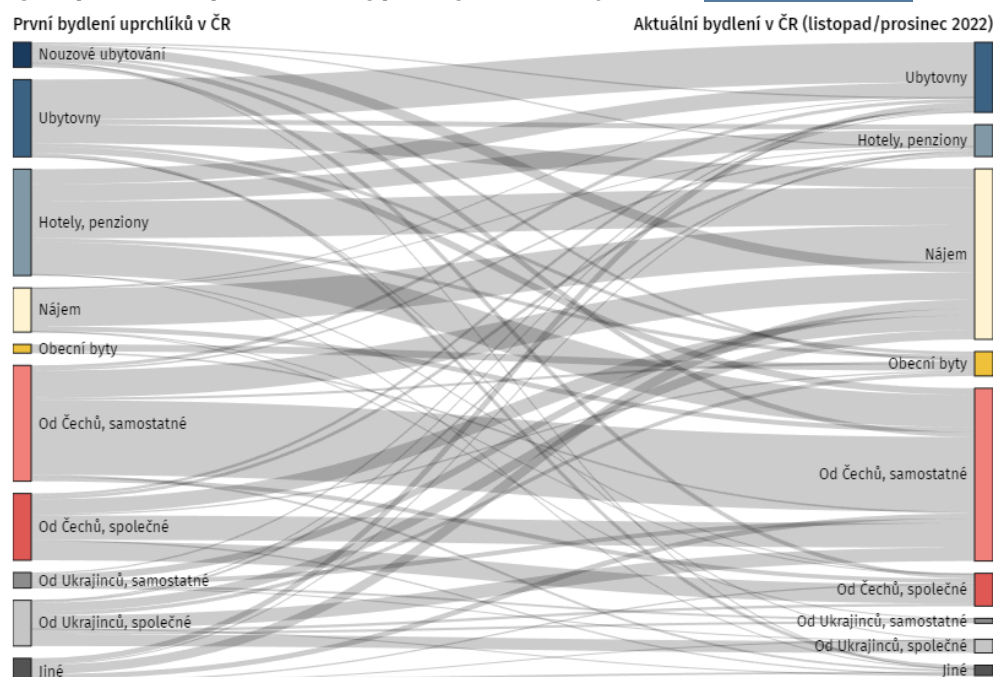
Graf 2.2 a Graf 2.3 ukazují, jak se uprchlíci přesouvali mezi svým prvním bydlením po příjezdu do Česka, bydlením v červnu a bydlením na konci roku. A to včetně těch, kteří setrvali ve stejném typu bydlení. Velká část především uprchlíků, kteří bydleli hned po příjezdu v hotelech nebo ubytovnách, se přesunula do nájemního bydlení (31 %). Především v Praze výrazně klesl podíl uprchlíků v ubytovacích zařízeních. Naopak většina těch, kteří měli po příchodu do Česka bydlení poskytnuté místními, zůstávají v solidárním bydlení doposud.

Graf 2.2

/ Kam se přesunuli uprchlíci z původního ubytování – % z lidí, kteří v daném typu bydlení bydleli po příjezdu do ČR

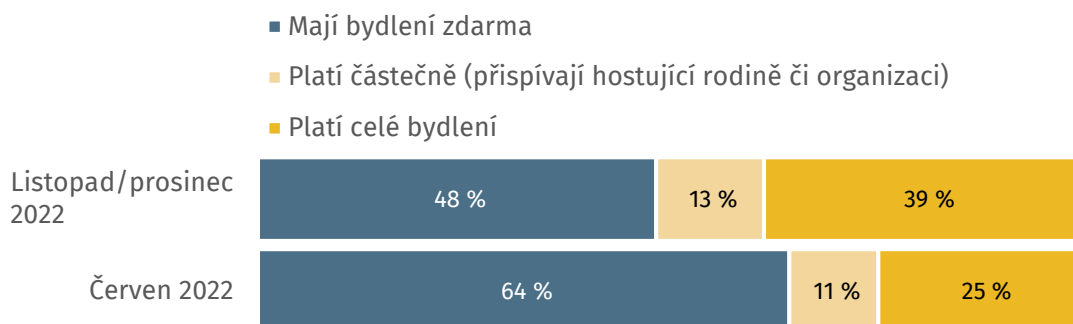

Poznámka: N=1744 uprchlíků, jen ti, kdo se účastnili výzkumu v červnu i v listopadu. Řádky značí původní ubytování, procenta nové. Znění otázky: „Bydleli jste v minulosti v Česku – tedy před příchodem do současného ubytování – v následujících typech ubytování?“; & „Kde v současné době bydlíte?“; *Nouzové ubytování = provizorní nocleh ve veřejných budovách, stanových městech apod.

Graf 2.3**/ Pohyb uprchlíků z původního typu ubytování do jiného – interaktivní graf**

Poznámka: N=1744 uprchlíků. Graf zahrnuje lidi, kteří se účastnili panelového výzkumu v červnu i v listopadu a referovali o svém prvním bydlení v ČR; viz i Graf 3.2. Levá strana – původní bydlení, pravá – aktuální bydlení (listopad/prosinec).

S přesuny z ubytoven a hotelů do nájemního bydlení souvisí také to, že výrazně větší část uprchlíků nyní platí za své ubytování. Plnou cenu platí celkem 39 % uprchlíků (Graf 2.4). Z těch, kteří přijeli do ČR od června, je to 35 %. Část uprchlíků přispívá na své bydlení, které jinak poskytuje pomocná organizace nebo česká domácnost (13 %). Především uprchlíci, které ubytovali místní, nyní častěji na své bydlení přispívají anebo jej platí (25 % oproti 11 % v červnu).

Graf 2.4**/ Hrazení ubytování**

Poznámka: N=4708 jednotlivců (červen), N=4768 (listopad/prosinec). Znění otázky: „Platíte za své současné ubytování?“

Tabulka 2.2

/ Hrazení ubytování – vývoj v čase, podle času příchodu do ČR

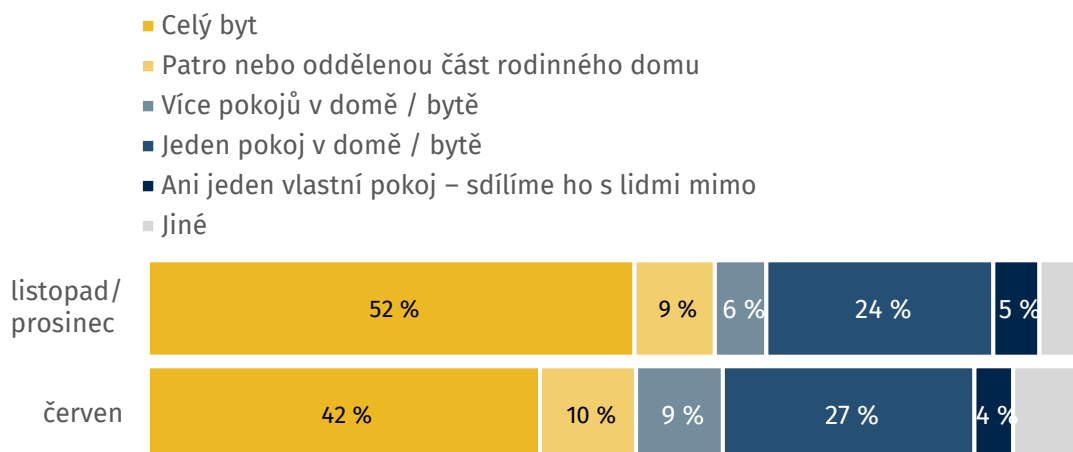
Hrazení ubytování	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Červen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
Mají bydlení zdarma	66 %	46 %	54 %
Platí částečně	10 %	14 %	11 %
Platí celé bydlení	24 %	40 %	35 %

Poznámka: 4768 (listopad/prosinec), N=1658 jednotlivců (červen); Jen respondenti, kteří se účastnili výzkumu i v listopadu (kteří zůstávají v ČR); „Přijeli brzy“ = únor-květen 2022, „Přijeli později“ = červen-listopad 2022.

Kvalita bydlení

Na 29 % ukrajinských uprchlíků má pro svou domácnost k dispozici pouze jeden pokoj v domě či bytě sdíleném s dalšími lidmi anebo dokonce sdílí pokoj s jinou domácností (Graf 2.5). To se týká Ukrajinců v ubytovnách a hotelech a také poloviny těch, kteří žijí společně s místní českou nebo ukrajinskou domácností. S cizími lidmi sdílí pokoj v podstatě pouze jednotlivci, ale pouze jeden pokoj v domě či bytě má k dispozici 38 % samoživitelů s jedním dítětem a také kolem 20 % rodin s dětmi, kde žijí dva a více dospělých. V celém bytě nebo oddělené části domu přebývá 61 % uprchlíků.

Graf 2.5

/ Dispozice a soukromí v současném bydlení

Poznámka: N=4870 uprchlíků-jednotlivců (listopad/prosinec); N=5067 uprchlíků (červen). Znění otázky: „Máte s členy Vaší domácnosti k dispozici...?“

Tabulka 2.3

/ Dispozice ubytování – vývoj v čase, podle času příchodu do ČR

Dispozice ubytování	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Červen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
<i>Stav v měsíci:</i>			
Celý byt	57 %	45 %	38 %
Patro nebo oddělenou část rodinného domu	10 %	11 %	5 %
Více pokojů v domě / bytě	6 %	9 %	5 %
Jeden pokoj v domě / bytě	21 %	22 %	33 %
Ani jeden vlastní pokoj – sdílíme ho s lidmi mimo	4 %	4 %	7 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=1658 jednotlivců (červen), 4768 (listopad/prosinec); Jen respondenti, kteří se účastnili výzkumu i v listopadu (kteří zůstávají v ČR); „Přijeli brzy“ = únor-květen 2022, „Přijeli později“ = červen-listopad 2022.

Zjišťovali jsme také, jaké mají ukrajinští uprchlíci standardy bydlení. Polovina z nich (49 %) žije v bydlení s méně než 6 m² obytné plochy (ložnice, pokoje) na osobu. To je o šest procentních bodů méně než v červnu. Právě tato hranice přitom odpovídá minimálním standardům hromadných ubytovacích zařízení² a byla doporučována experty jako podmínka státního financování bydlení na ubytovnách a v domácnostech.³

Na základě obytné plochy a vybavenosti lze určit celkovou typologii bydlení (Graf 2.6 a Tabulka 2.4). Ta ukazuje, že:

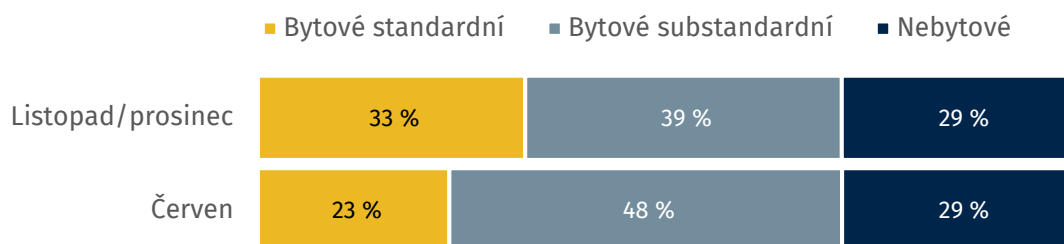
- / 1 / Třetina uprchlíků nyní žije ve standardní bytovém bydlení (nájemní, obecní či poskytnuté místními domácnostmi), kde mají přístup k vlastní toaletě a koupelně a minimálně 6 m² obytné plochy (ložnice, obývací pokoje) na osobu. Toto bydlení lze označit za dostatečně stabilní a kvalitní.
- / 2 / O něco větší část uprchlíků (39 %) domácností bydlí v bytovém bydlení, které standardy kvality nesplňuje – většinou je na domácnost příliš malé (méně než 6 m² na osobu) či nemá samostatný přístup k hygienickému zařízení. Do tohoto substandardního bydlení spadá i sdílení bytů s českými a ukrajinskými domácnostmi.
- / 3 / Zbývající takřka třetina (29 %) bydlí v nebytovém (ubytovny, hotely, jiné) bydlení.

² Oficiální jednotná klasifikace ubytovacích zařízení ČR stanovuje jako minimum velikosti ubytovací jednotky 12,6 m² pro dvojlůžkové a 17,6 m² pro třílůžkové pokoje v nejlevnějších typech ubytování (jedno a dvou-hvězdičkové hotely), resp. 13,3 m² a 18,3 m² u lepších typů ubytování. U nejčastějších typů domácností tak jde právě o velikost zhruba 6 m² na osobu (<http://www.mmr.cz/getmedia/d2e0a220-2540-4d5b-a0e0-798762e1a82c/Oficialni-jednotna-klasifikace-CR-2010-2012.pdf>).

³ Doporučení Člověka v tísni a PAQ Research v březnu 2022. // V Německu se při financování dočasného ubytování pro uprchlíky vyžadovala obytná plocha nejméně 7 m² na osobu

Graf 2.6

/ Celková typologie bydlení podle typu a kvality

Poznámka: N=4976 jednotlivců (červen), 4768 (listopad/prosinec); Jen respondenti, kteří se účastnili výzkumu i v listopadu (kteří zůstávají v ČR)

Tabulka 2.4

/ Celková typologie bydlení – vývoj v čase, podle času příchodu do ČR

Typologie bydlení	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Červen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
Bytové standardní	25 %	37 %	20 %
Bytové substandardní	47 %	41 %	32 %
Nebytové	28 %	22 %	48 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=1658 jednotlivců (červen), 4768 (listopad/prosinec); Jen respondenti, kteří se účastnili výzkumu i v listopadu (kteří zůstávají v ČR); „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

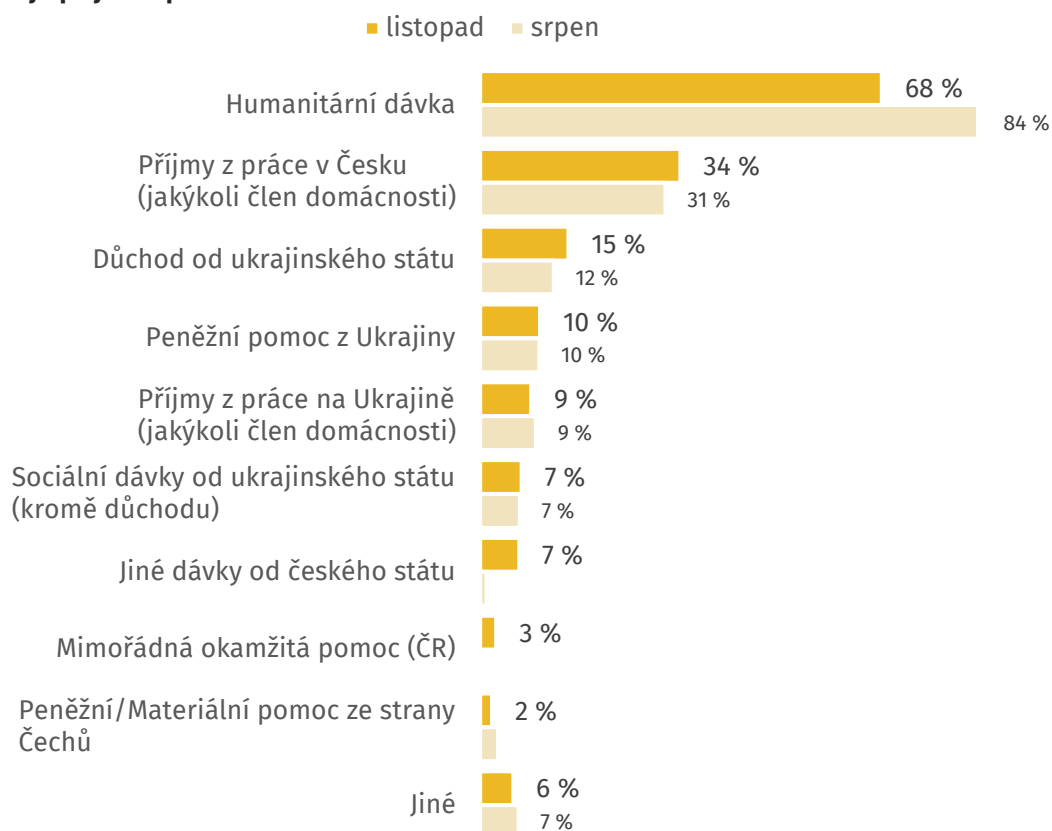
Od června do listopadu tedy narostl počet lidí ve standardním bytovém bydlení oproti substandardnímu. Kvalita bydlení se ale velmi liší u uprchlíků, kteří přicestovali do ČR až v červnu nebo později. Z nich zhruba polovina přebývá v nebytovém bydlení a jen pětina má standardní bydlení.

/ 3 / Chudoba

Jaké mají uprchlíci příjmy?

Pro analýzu finanční situace uprchlíků jsme zjišťovali, z čeho se skládají jejich příjmy (Graf 3.1). Celkem 40 % uprchlíků žije v domácnostech, které mají alespoň jeden příjem z práce buď v Česku, nebo na Ukrajině. Toto číslo od srpna příliš nevzrostlo (z 38 %), ač mezi Ukrajinci, kteří jsou v Česku déle než od června, je to 43 %. Většina uprchlíků žije v domácnostech, které pobírají humanitární dávku (68 %)⁴.

Graf 3.1
/ Zdroje příjmů uprchlíků

Poznámka: N=6215; Znění otázky: „Má vaše domácnost v Česku (jakýkoli z jejích členů) následující příjmy?“

⁴ Podíl lidí, kteří dostávají humanitární dávku, je ve skutečnosti pravděpodobně nižší, výzkum je na vzorku pouze lidí, kteří si zažádali o humanitární dávku.

Humanitární dávka

Značná část příjmů uprchlíků pochází z humanitárních dávek (HUD). Ty se vyplácí žadatelům ve výši 5000 Kč na osobu do 6. měsíce pobytu anebo nižší (4620 Kč dospělým a 3320 Kč dětem) od 7. měsíce udělené dočasné ochrany v ČR⁵. Celkově bylo na konci roku 32 % uprchlíků v domácnostech, které nejsou příjemci HUD, 40 % dostává humanitární dávky ve výši do 5000 Kč na spotřební jednotku domácnosti⁶ a 28 % ve vyšší hodnotě (Graf 3.2)⁷. Důvod, proč může být HUD vyšší než 5000 Kč, je, že počet spotřebních jednotek je nižší než počet osob v domácnosti (odvíjí se od velikosti domácnosti a počtu dětí).

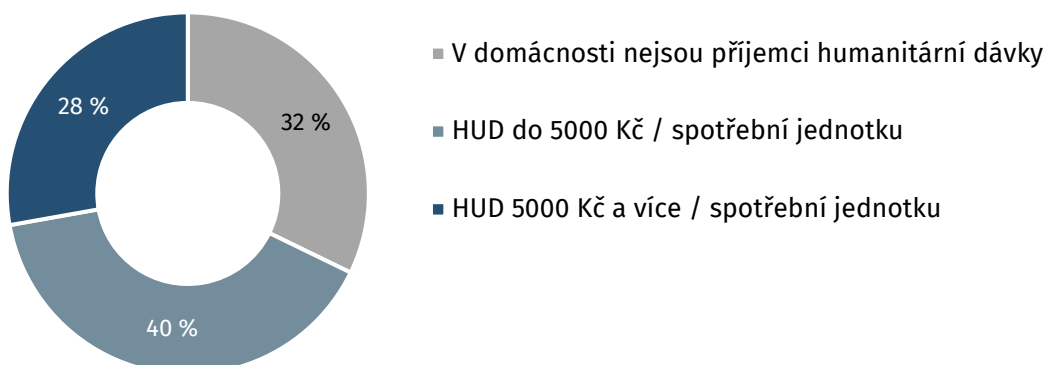
Na 69 % dětí žije v domácnostech pobírajících HUD, domácnosti s dětmi také dostávají vedle důchodců nejvyšší hodnoty HUD (častěji jsou totiž příjemci děti než dospělí).

Z dat je vidět, že častěji byli na konci roku příjemci HUD lidé, kteří přicestovali nejčerstvěji (od června 2022 dál) – 77 % z těchto respondentů jsou příjemci (Tabulka 3.1)⁸. Tito nově přichozí také dostávají vyšší dávky HUD, v 55 % jde o 5000 Kč a více na spotřební jednotku. Pro nověji přichozí uprchlíky má také celková humanitární dávka pro domácnost vyšší hodnotu kvůli změně HUD od 7. měsíce pobytu.

Část z domácností, které HUD dostávaly v srpnu, už ji nepobírá (30 %, resp. 30 % uprchlíků je v těchto domácnostech). Naopak 30 % z těch, kteří příjemci nebyli v srpnu, čerpat HUD začalo.

Graf 3.2

/ Výše humanitární dávky na spotřební jednotku

Poznámka: N=4870; Znění otázek: „Má vaše domácnost následující příjmy (Humanitární dávka)?“, „Kolik dospělých ve vaší domácnosti dostává humanitární dávku?“, „Kolik dětí ve vaší domácnosti dostává humanitární dávku?“

⁵ Zdroj: MPSV

⁶ spotřební jednotka: první dospělý = 1 jednotka, druhý dospělý nebo dítě nad 12 let = 0,5 jednotky, menší dítě = 0,3 jednotky, viz také Box 1

⁷ Hodnotu humanitární dávky pro domácnost jsme spočítali podle počtu dětí a počtu dospělých, kteří jsou podle respondenta příjemci HUD, a dále podle délky jejich pobytu v ČR v době sběru dat.

⁸ Podíl lidí, kteří dostávají humanitární dávku, je ve skutečnosti pravděpodobně nižší, výzkum je na vzorku pouze lidí, kteří si žádali o humanitární dávku.

Tabulka 3.1

/ Výše humanitární dávky na spotřební jednotku na konci roku, dle měsíce příchodu

	Přijeli brzy – do května	Přijeli později – od června
V domácnosti nejsou příjemci HUD	35 %	24 %
HUD do 5000 Kč / spotřební jednotku	47 %	22 %
HUD 5000 Kč a více / spotřební jednotku	18 %	55 %

Poznámka: N=4870; spotřební jednotka: první dospělý = 1 jednotka, druhý dospělý nebo dítě nad 12 let = 0,5 jednotky, menší dítě = 0,3 jednotky), viz také [Box 1](#); „Přijeli brzy“ = únor-květen 2022, „Přijeli později“ = červen-listopad 2022.

Kolik uprchlíků trpí příjmovou chudobou?

Na základě součtu všech příjmů domácnosti uvedeného respondenty jsme srovnali finanční situaci uprchlíků s českými standardy. Jak ukazuje *Graf 3.3*, 77 % uprchlíků žije v domácnostech pod hranicí příjmové chudoby (kterou se označuje příjem pod 60 % mediánu), a to pokud do příjmů počítáme humanitární dávku a další materiální a finanční pomoc, ale nikoli podporu v bydlení (viz součet modrých hodnot ve středním řádku grafu).

Část uprchlíků má ovšem zajištěné bydlení bezplatně (viz [Kapitola 2](#)), což jejich finanční situaci zlepšuje. K příjmům domácnosti jsme tedy přičetli „hodnotu“ bydlení podle výše solidárního příspěvku, který vyplácí MPSV hostujícím domácnostem⁹, ve výši 5000 Kč za jednu osobu, 9000 Kč za dvě, 12000 Kč za tři atd. Při přičtení hodnoty bydlení je v příjmové chudobě 58 % uprchlíků (viz první řádek). Pokud by uprchlíci naopak nedostávali ani HUD, jejich chudoba stoupne na 80 % (třetí řádek).

Pro definici příjmové chudoby používáme českou hranici příjmové chudoby, která vychází i ze struktury domácnosti. Za chudé jsou označeny jednočlenné domácnosti s příjmem pod 13 700 Kč. Například domácnost, kde je matka se třemi malými dětmi, je příjmově chudá při čistém příjmu pod 26 tisíc Kč. Mezi Čechy je v příjmové chudobě okolo 9–10 % domácností¹⁰. Uprchlíci jsou tak v příjmové chudobě asi šestkrát častěji.

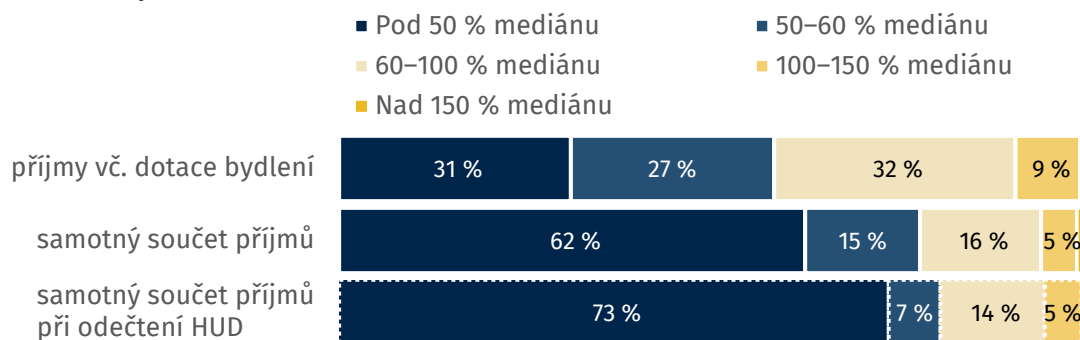
⁹ https://www.mpsv.cz/documents/20142/2786931/manual_solidarni_prispevek_A4_CERVEN_2022.pdf

¹⁰ Data Eurostatu za rok 2021. (Data za rok 2022 jsou k dispozici od 2. 2. 2023).

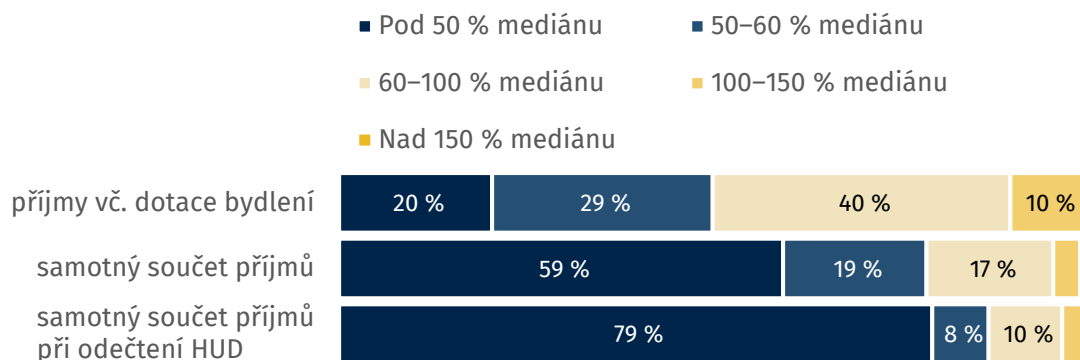
Graf 3.3

/ Míra chudoby: ekvivalizovaný příjem domácnosti při a bez započtení různých typů podpory

LISTOPAD/PROSINEC 2022

SRPEN 2022

Poznámka: N=4518 (listopad/prosinec), N=6468 (srpen); Znění otázky: „Pokud sečtete všechny tyto typy příjmů vaší domácnosti v Česku, jaký je její celkový čistý měsíční příjem?“ (viz Box 1)

Box 1

Měření příjmové chudoby vychází z tzv. ekvivalizovaného příjmu = čistý příjem domácnosti přepočtený na počet spotřebních jednotek (první dospělý = 1 jednotka, druhý dospělý nebo dítě nad 12 let = 0,5 jednotky, menší dítě = 0,3 jednotky). V metrice používáme české hranice chudoby a mediánového příjmu z roku 2021. Pokud by tedy byly v Grafu 1.2 zobrazeny české domácnosti, 50 % by mělo příjem nad medián a cca 9–10 % příjem v prvních dvou kategoriích do 60 % mediánu. Do příjmu domácnosti se počítají příjmy všech jejích členů jak z práce, tak z finanční podpory, jako je humanitární dávka, sociální dávky v ČR, důchod na Ukrajině a peněžní a materiální pomoc od neziskových organizací a jednotlivců.

Jak se změnily příjmy uprchlíků od léta do konce roku 2022?

Proč příjmová chudoba po započtení dávek i podpory v bydlení vzrostla z 49 % na 58 % (viz Graf 3.3)?¹¹ Nejde jen o efekt nově přichozích uprchlíků ve vzorku (v aktuální populaci), kteří trpí příjmovou chudobou v 60 %. I mezi uprchlíky, kteří přijeli do května 2022 a jsou v ČR dodnes, se podíl lidí v takto počítané chudobě zvýšil ze 49 % na 57 % (Tabulka 3.2).

Současně se snížením příjmů ale neklesly samotné příjmy bez započítání bydlení zdarma. Uprchlíci žijící v ČR děle v průměru „zchudli“ především proto, že menší část má nyní podporu v bydlení poskytnutém zdarma a více jich žije v placeném nájmu (více v [Kapitole 2](#)). Vzhledem k nízkým příjmům si ale zřejmě mnoho z nich bydlení nemůže dovolit, a propadají se tak do ekonomických problémů.

Tabulka 3.2

/ Ekvivalizovaný příjem domácností, podle měsíce příjezdu do ČR – jen domácnosti, které jsou dnes v ČR (odpovídali v poslední vlně)

Příjmy včetně dotace bydlení	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Srpen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
Stav v měsíci:			
Příjmová chudoba (<60 % med.)	49 %	57 %	60 %
60–100 % mediánu	41 %	32 %	33 %
Více než medián	11 %	11 %	8 %
Celkem	100 %	100 %	100 %
Jen příjmy (včetně HUD)	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Srpen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
Stav v měsíci:			
Příjmová chudoba (<60 % med.)	78 %	76 %	81 %
60–100 % mediánu	17 %	17 %	14 %
Více než medián	5 %	7 %	5 %
Celkem	100 %	100 %	100 %

Poznámka: N=4518 (listopad/prosinec), N=2981 (srpen); Pouze uprchlíci, kteří v ČR zůstávají (kteří se účastnili výzkumu i v listopadu).; Znění otázky: „Pokud sečtete všechny tyto typy příjmů vaší domácnosti v Česku, jaký je její celkový čistý měsíční příjem?“ (viz Box 1); „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

Analýza příjmů při a bez započtení různých podpor také vysvětluje, proč se samotné průměrné příjmy uprchlíků nezvýšily, když se podařilo zapojit více uprchlíků do pracovního trhu (viz [Kapitola 1](#)). Uprchlíci aktuálně čerpají nižší hodnoty humanitární dávky jako domácnost a čerpá ji méně domácností. Zatímco v srpnu 2022 by se při výpadku HUD chudoba zvýšila ze 78 na 87 %, na konci roku by výpadek HUD zvýšil chudobu ze 77 % „jen“

¹¹ Výše příjmů v srpnu uvedené zde se mohou lišit od výzkumné zprávy vydané v srpnu 2022. Důvodem je 1) pozdější rozšíření vzorku respondentů (vyšší N) a především 2) zpětná úprava výpočtu výše humanitární dávky pro domácnost – na základě odpovědí z listopadu/prosince předpokládáme, že dostává-li domácnost humanitární dávku, jsou příjemci v průměru polovina dospělých a všechny děti v domácnosti.

na 80 %. Stále však o cca 11 procentních bodů redukuje nejextrémnější projevy chudoby (příjem do 50 % mediánu).

Ve skupině uprchlíků, kteří přestali být příjemci HUD, zůstaly průměrné čisté příjmy (včetně HUD) sice stejné na konci roku jako v létě (tedy vzrostly jim příjmy mimo HUD), stejně jako u ostatních skupin ale mezi nimi značně narostl počet lidí v chudobě po započítání podpory v bydlení (kvůli ztrátě bydlení zdarma). Z lidí, kteří přišli o HUD, nejvíce v důsledku přechodu na placené bydlení zchudli ti, kteří nemají žádný příjem z práce, což se týká 42 %. Tito lidé nejčastěji uvedli zdroj příjmu „jiný“.

Celkově tedy sledujeme trendy zvýšení nákladů na bydlení, snižování humanitární dávky po 7. měsíci pobytu a ztráty humanitární dávky u části uprchlíků. Tyto trendy vedly k nárůstu chudoby (po započtení všech typů podpor). Uprchlíci totiž se snižováním specifických podpor nemají na rozdíl od Čechů nárok na standardní dávky státní sociální podpory (příspěvek na bydlení) a kvůli nevyužití kvalifikací mají omezené pracovní příjmy.

Materiální deprivace mezi uprchlíky

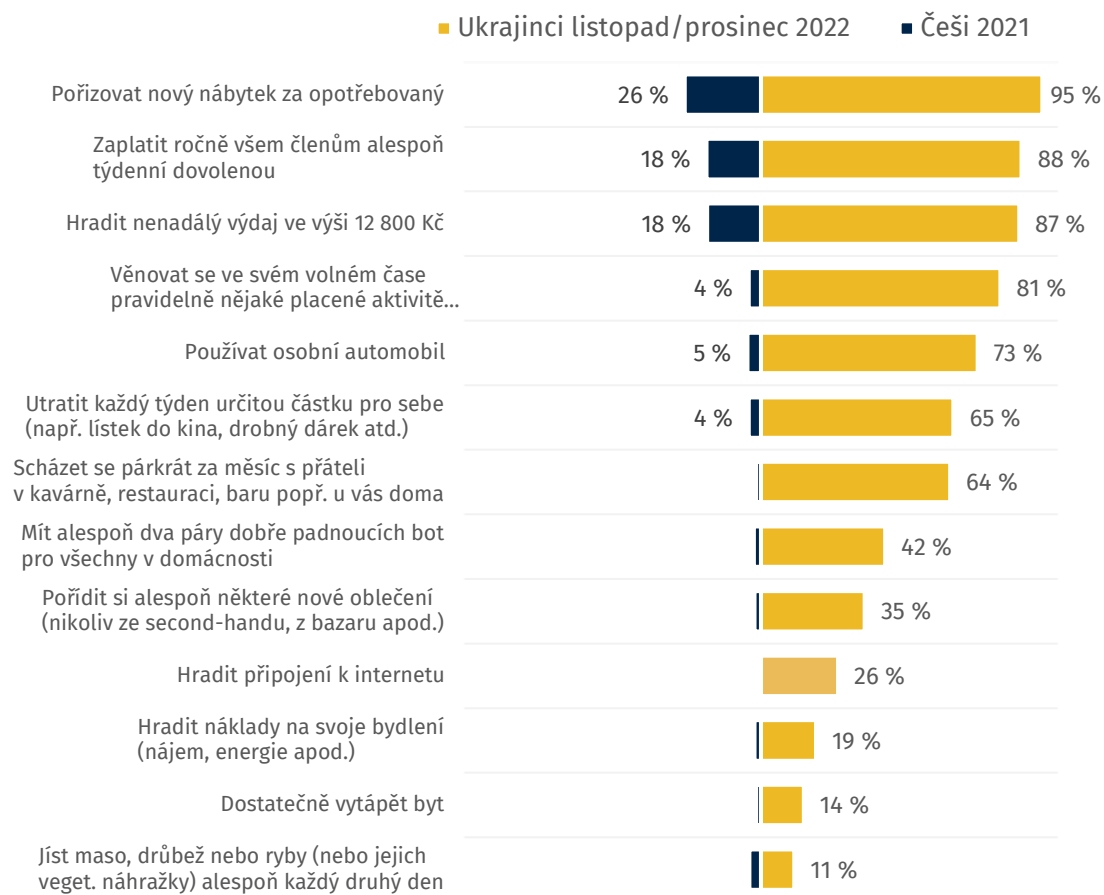
Materiální deprivaci měří Eurostat podle počtu základních potřeb (jako je hrazení nenadálého výdaje, nákup oblečení nebo volnočasové aktivity), které si domácnost nemůže pro sebe dovolit. Podle výpovědí uprchlíků jich na konci roku 61 % trpělo těžkou materiální deprivací (kde si nemohou dovolit většinu měřených položek – Graf 3.5). Mezi Čechy je to pod 2 %.

Graf 3.4 zobrazuje výsledky ukrajinských uprchlíků v jednotlivých položkách materiální deprivace a srovnání s českou populací. Rozdíly jsou markantní – například 87 % uprchlíků si nemůže dovolit hradit nenadálý výdaj ve výši 12 800 Kč. U Čechů bylo toto číslo v roce 2021 jen 18 %.¹²

¹² Zdroj: Eurostat, 2021. Data za rok 2022 nebyly v době tvorby zprávy zveřejněné.

Graf 3.4

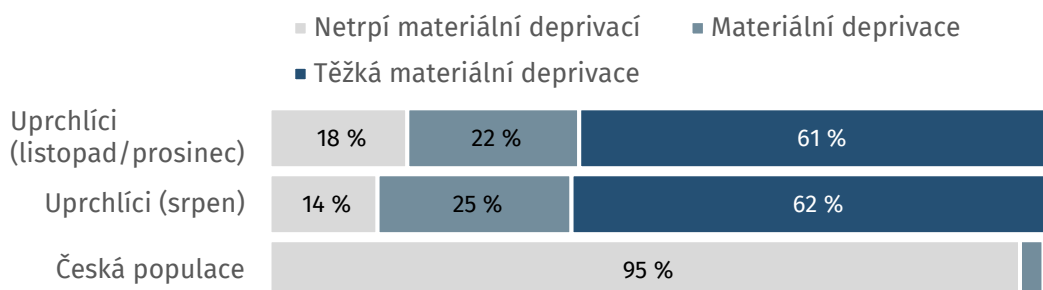
/ Materiální deprivace Ukrajinců a Čechů – % kteří si Nemohou dovolit:

Poznámka: N=4870; Znění otázky: „České i ukrajinské domácnosti se potýkají s různými ekonomickými problémy. Vyberte prosím u následujících věcí, zda si ji vaše domácnost žijící v Česku může, či nemůže finančně dovolit.“; U lidí, kteří mají bydlení poskytnuté zdarma, počítáme, že si hradit bydlení i vytápět byt mohou dovolit. Pokud na bydlení přispívají, počítáme, že si mohou dovolit hradit bydlení.

Graf 3.5

/ Míra materiální deprivace

Poznámka: N=4870 (listopad/prosinec), N=7068 (srpen); Těžká materiální a sociální deprivace označuje nemožnost si dovolit 7 a více položek ze 13 podle Eurostatu (Graf 3.4). Materiální deprivace označuje nemožnost si dovolit 5–6 položek.

Mezi lidmi, kteří jsou v Česku už od jara, se míra materiální deprivace od léta jen mírně snížila (Tabulka 3.3). V rámci jednotlivých položek škály materiální deprivace (Graf 3.4) se zvýšil poměr lidí, kteří si nemohou dovolit právě ty položky spíše ovlivněné krátkodobými změnami finanční situace (např. oblečení, boty).

Tabulka 3.3

/ Míra materiální deprivace – vývoj v čase, podle měsíce příjezdu do ČR

Materiální deprivace	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)		Přijeli později – od června
	Stav v měsíci:	Srpen	Listopad / prosinec
Netrpí materiální deprivací		15 %	20 %
Materiální deprivace		27 %	23 %
Těžká materiální deprivace		58 %	57 %
Celkem		100 %	100 %

Poznámka: N=3178 jednotlivců (srpen), 4870 (listopad/prosinec); Jen respondenti, kteří se účastnili výzkumu i na konci roku (kteří zůstávají v ČR); „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

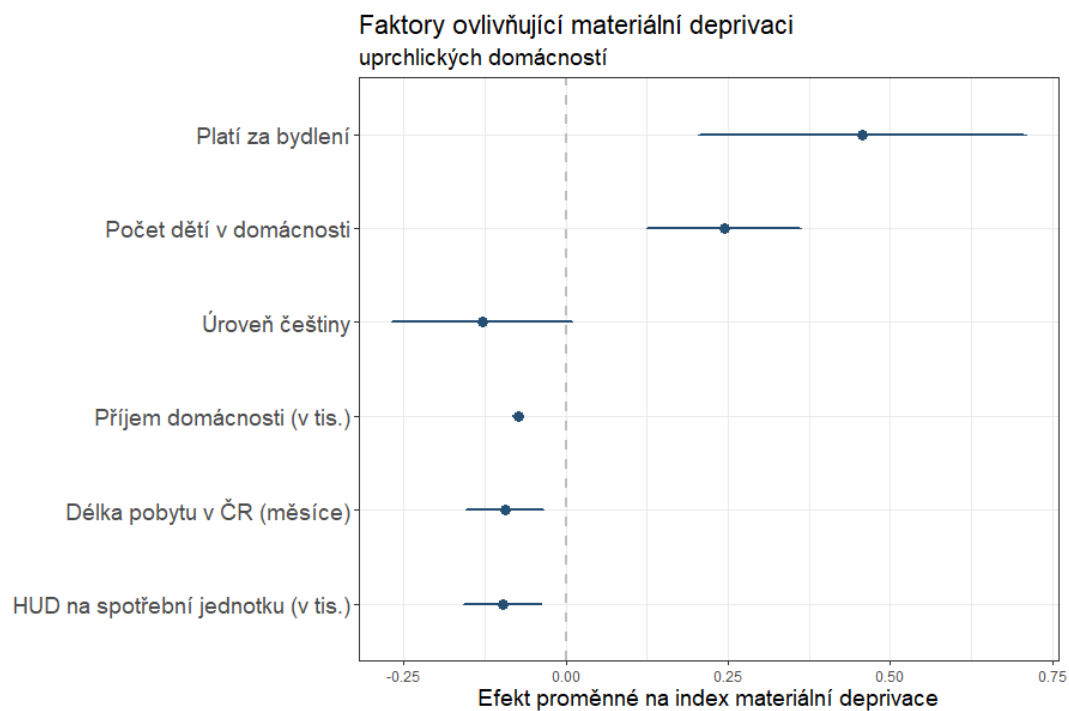
Častěji trpí materiální deprivací ženy než muži. To souvisí i s tím, že těžká materiální deprivace častěji trápí samoživitele (více než 70 % z nich), což jsou ve většině případů ženy. Jak by se dalo čekat, výrazně vyšší míru materiální deprivace vidíme u uprchlíků v domácnostech, kde ani jeden člen nemá žádný příjem z práce (70 % oproti 46 % z těch, kteří takový příjem mají).

Častěji trpí těžkou materiální deprivací příjemci humanitární dávky, především ti, kteří dostávají vyšší částky. A to i mezi uprchlíky, kteří jsou v ČR déle než od června – jde právě o lidi s nižšími příjmy a početnějšími domácnostmi (64 % trpí těžkou materiální deprivací). To dává smysl, jelikož humanitární dávka je nastavená tak, aby byli příjemci právě uprchlíci s nejnižšími příjmy. Nejvíce se naopak od srpna snížil poměr lidí v materiální deprivaci ve skupině uprchlíků, kteří nejsou a nebyli příjemci humanitární dávky. To naznačuje rozevírání sociálních nůžek mezi uprchlíky. Z uprchlíků, kteří HUD přestali pobírat, je v materiální deprivaci stále stejný počet.

Lineárním regresním modelem jsme testovali, jaké faktory souvisí s mírou materiální deprivace domácnosti (index počítaný jako počet položek ze 13, které si domácnost nemůže dovolit). V Grafu 3.6 jsou zobrazeny koeficienty faktorů, které mají signifikantní vztah s materiální deprivací po započítání ostatních faktorů. Menší konfidenční intervaly zde znamenají spolehlivější vztah mezi faktorem a materiální deprivací. Materiální deprivaci zvyšují (při stejných příjmech domácnosti) děti v domácnosti, bydlení, které není poskytnuté zdarma a pozdější příjezd do ČR. Materiální deprivaci naopak snižuje při konstantních příjmech výše humanitární dávky na domácnost, vyšší úroveň češtiny, dřívější příjezd do Česka a samozřejmě vyšší celkový příjem domácnosti. Celkové výsledky regresního modelu jsou k nalezení [v Appendixu](#).

Graf 3.6

/ Faktory, které souvisí s materiální deprivací – lineární regrese

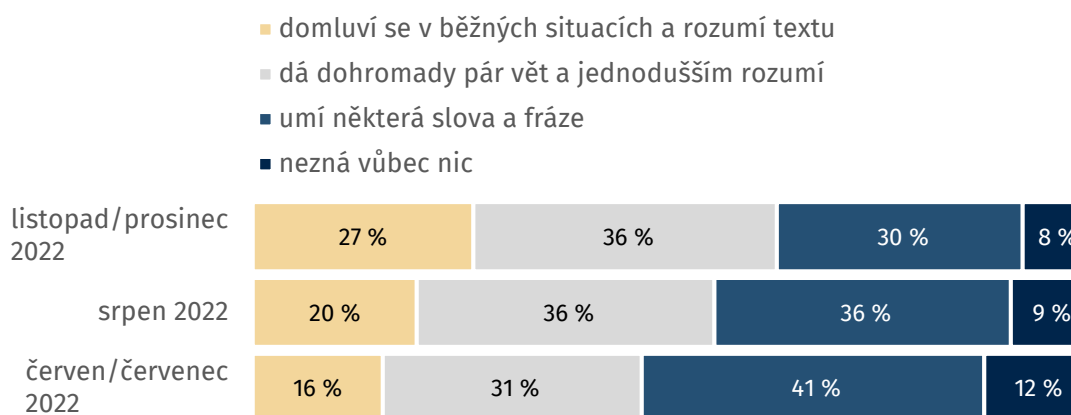

Poznámka: Koeficient určuje, o kolik a v jakém směru se změní míra materiální deprivace (0–13) při změně daného faktoru (např. změna o 1000 Kč v HUD na spotřební jednotku). Úroveň češtiny = čtyři úrovně (od „nezná nic“ do „domluví se plynne“). VŠ vzdělání = vzdělání dospělé osoby v domácnosti, která odpovídá v dotazníku. Vodorovné čáry značí 95% interval spolehlivosti. Platí za bydlení = platí nebo přispívají.

/ 4 / Znalost češtiny

Graf 4.1 zobrazuje znalosti češtiny v populaci uprchlíků a vývoj v čase. Na 27 % dospělých uprchlíků žijících v Česku se na konci roku podle svých výroků domluvilo česky v běžných situacích (Tento výsledek se příliš neliší od znalostí dětí.¹³). Samozřejmě ale mezi uprchlíky existují velké rozdíly podle toho, jak dlouho v Česku přebývají. Z uprchlíků, kteří přijeli do ČR hned na začátku války a stále zde zůstávají, se už základně domluví 34 %, zatímco ještě v létě to bylo jen 20 % (Tabulka 4.1).

Graf 4.1
/ Znalost češtiny

Poznámka: N=1634 (listopad/prosinec), N=2351 (srpen), N=1700 (červen/červenec); pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost. Znění otázky: „Jaké jsou vaše jazykové znalosti v následujících jazycích? (čeština)“

Tabulka 4.1
/ Znalost češtiny na konci roku 2022, podle příjezdu domácnosti do ČR

Znalost češtiny	Přijeli brzy – do května (a zůstávají v ČR / odpovídali i nyní)			Přijeli později – od června
	Červen	Srpen	Listopad/ prosinec	Listopad/ prosinec
<i>Stav v měsíci:</i>				
domluví se v běžných situacích a rozumí textu	16 %	20 %	34 %	12 %
dá dohromady pár vět a jednodušším rozumí	34 %	41 %	40 %	28 %
umí některá slova a fráze	40 %	33 %	23 %	44 %
nezná vůbec nic	10 %	6 %	3 %	16 %
Celkem	100 %	100 %	100 %	100 %

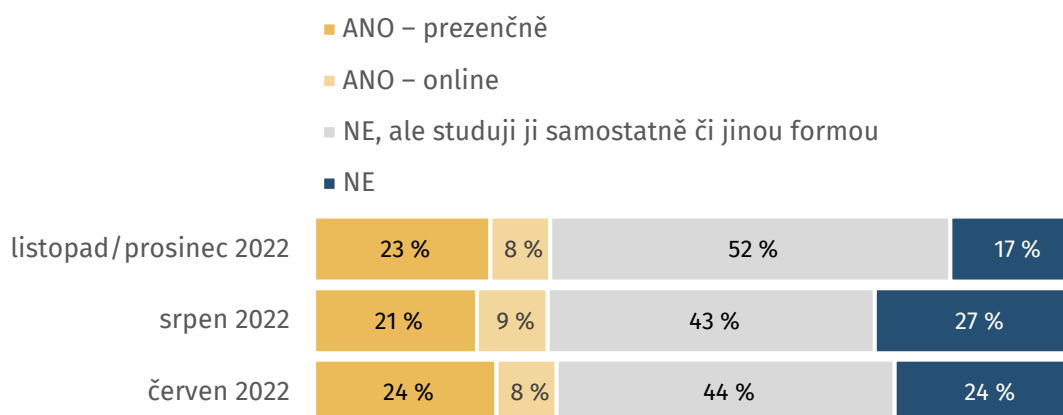
Poznámka: N=582 (červen), N=1054 (srpen), N=1634 (listopad/prosinec); pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost. Znění otázky: „Jaké jsou vaše jazykové znalosti v následujících jazycích? (čeština)“; „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

¹³ O jazykových znalostech a výuce češtiny mezi dětmi se můžete dočíst ve [zprávě o vzdělávání](#) z ledna 2022

Kurzy češtiny na konci roku navštěvovala téměř třetina (31 %) dospělých uprchlíků, což není o moc víc než v srpnu, tři čtvrtiny ostatních deklarují, že studuje češtinu samostatně nebo jinou formou (Graf 4.2). Z uprchlíků, kteří jsou v ČR už déle, ovšem navštěvuje kurzy postupně víc a víc lidí (Tabulka 4.2).

Graf 4.2

/ Navštěvujete kurzy češtiny?

Poznámka: N=1634 (listopad/prosinec), N=2351 (srpen); N=1312 (1700), pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost; Znění otázky: „Chodíte na kurzy češtiny?“; *NE = NE, zatím se studiu češtiny nevěnuji + NE, nepotřebuji studovat češtinu

Tabulka 4.2

/ Studium češtiny na konci roku 2022, podle příjezdu do ČR

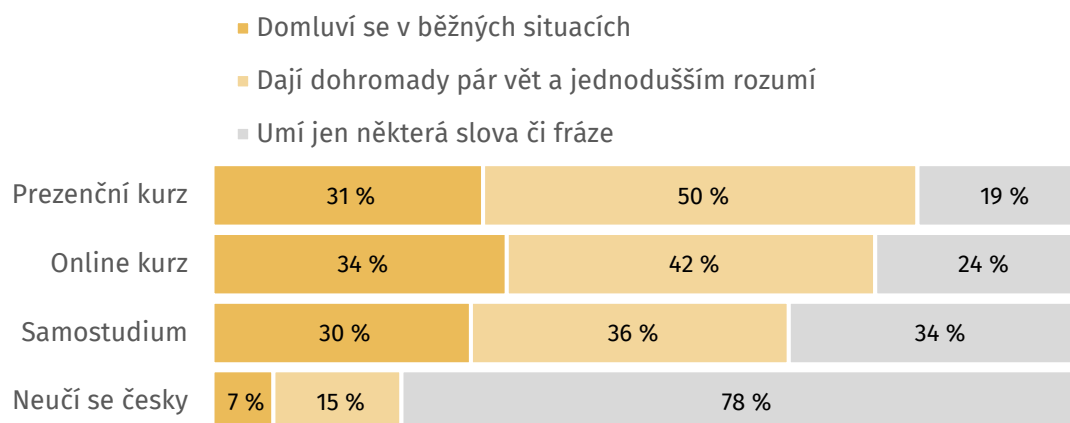
	Přijeli brzy	Přijeli později
Chodí na kurzy (prezenční/online)	35 %	22 %
Studují češtinu samostatně	53 %	52 %
Neučí se česky	12 %	26 %
Celkem	100 %	100 %

N=1634; Poznámka: „Přijeli brzy“ = únor–květen 2022, „Přijeli později“ = červen–listopad 2022.

Značný rozdíl ve znalosti češtiny vidíme mezi uprchlíky, kteří se česky učí, a ostatních. Na druhou stranu nevidíme rozdíl mezi lidmi účastnící se kurzů a těmi, kteří se učí samostatně, kromě toho, že lidé na prezenčních (ne online) kurzech méně často neumí vůbec nic (Graf 4.3).

Graf 4.3

/ Znalost češtiny na konci roku – podle výuky češtiny

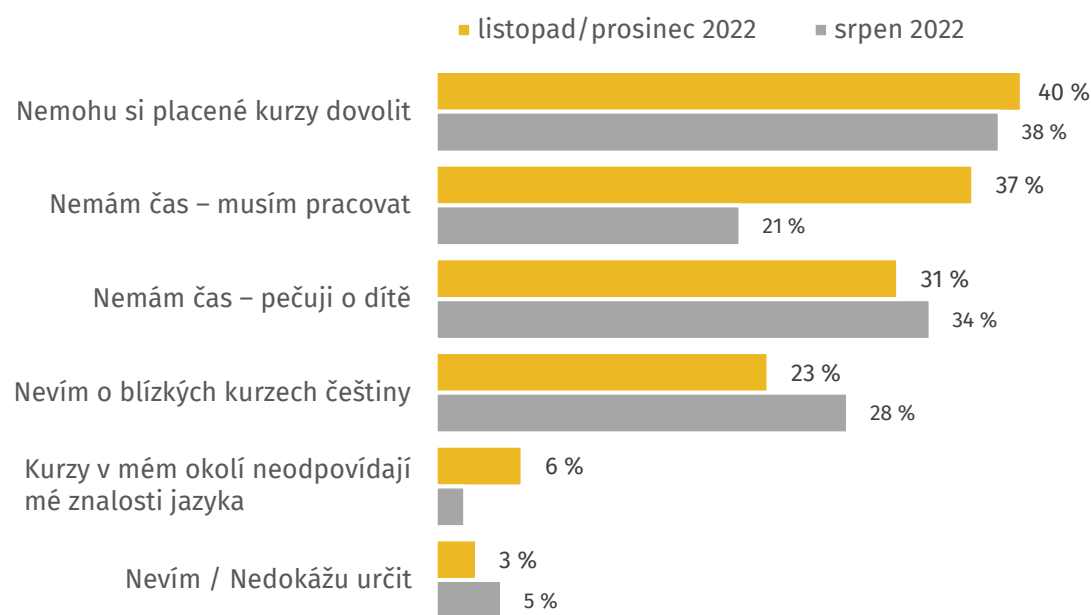

Poznámka: N=1634, pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost. Znění otázek: „Jaké jsou vaše jazykové znalosti v následujících jazycích? (čeština)“ & „Chodíte na kurzy češtiny?“

Graf 4.4 ukazuje důvody, proč uprchlíci nenavštěvují kurzy. Nejčastějšími důvody jsou náklady (především v Praze, kde jsou kurzy dražší a uprchlíci jsou častěji ve špatné materiální situaci) a také nedostatek času kvůli práci (nebo péči o dítě). Mimo Prahu je naopak problémem nedostatek kurzů v okolí (31 %).

Graf 4.4

/ Bariéry navštěvování kurzů češtiny

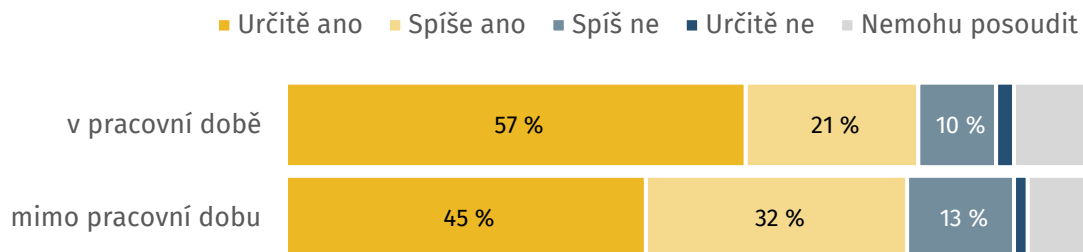
Poznámka: N=977; Lidé, kteří nenavštěvují kurz češtiny a nedeklarují, že se nepotřebují učit česky. Znění otázky: „Co Vám brání navštěvovat kurzy češtiny?“

Nejčastější bariéru kurzů by překlenulo, pokud by kurzy češtiny poskytovali zaměstnavatelé zdarma. Drtivá většina (78 %) uprchlíků (kteří nyní češtinu nestudují), tvrdí, že by se takových kurzů účastnilo, pokud by probíhaly v pracovní době. Podobná část tvrdí,

že by se jich účastnila i mimo pracovní dobu (ovšem s více pochybami), což potvrzuje, že finance jsou zásadní bariérou v pokroku v jazykových schopnostech (Graf 4.4).

Graf 4.4

/ Chodil/a byste na kurzy češtiny, kdyby byly zdarma poskytnuté zaměstnavatelem?

Poznámka: N=1064; Lidé, kteří nenavštěvují kurz češtiny a nedeklarují, že se nepotřebují učit česky; Znění otázky: „Chodil(a) byste na kurzy češtiny, pokud by Vám je zařídil zaměstnavatel, byly by zdarma a probíhaly by v pracovní době / mimo pracovní dobu?“

Appendix

Tabulka

/ Lineární regrese (detaily výsledků v *Grafu 3.6*)

Výsledná proměnná: míra materiální deprivace podle Eurostatu – počet základních potřeb (1–13), které si domácnost nemůže pro sebe dovolit (viz *Graf 3.4*)

Prediktor	coefficient	standard error
Platí domácnost za bydlení (ano/ne)	0,457***	0.127
Příjem domácnosti po odečtení HUD (tis.)	-0,074***	0.004
Hodnota HUD na spotřební jednotku (tis.)	-0,097**	0.031
Úroveň češtiny (1–5)	-0,129+	0.071
Vysokoškolské vzdělání	-0,263+	0.141
Počet měsíců od příjezdu do ČR	-0,094**	0.030
Praha (vs. mimo Prahu)	-0,166	0.133
Počet dětí v domácnosti	0,244***	0.060
Počet dospělých v domácnosti	0,043	0.068
N	1478	
R ² Adj.	0,226	
AIC	6699,5	
BIC	6757,8	

Poznámky:

- Model je počítaný na úrovni domácností
- spotřební jednotka: první dospělý = 1 jednotka, druhý dospělý nebo dítě nad 12 let = 0,5 jednotky, menší dítě = 0,3 jednotky, viz také [Box 1](#)
- VŠ: váže se k dospělé osobě v domácnost – hlavním respondentovi
- Signifikance: '***': <0,001; '**': <0,01; '*': <0,05; ' ': <0,1